

Muallim Nâci, Ahmed Cevdet Paşa, Mehmed Münif Paşa'nın da bulunduğu birçok tanınmış kişi *Mir'âtü'l-Haremeyn*'e takriz yazmış ve tarih düşürmüştür. Bunların önemli bir kısmı cilt başlarında yer almaktadır. Nitekim Cevdet Paşa takriz mahiyetindeki mektubunda eserin herkes tarafından okunacak bir telif olduğunu, Arap tarihi ve coğrafyası alanında kaynaklık edebilecek vasıfta bulunduğunu belirtmektedir (*Tezâkir*, IV, 224-225). 2. *Mahmûdü's-siyer* (İstanbul 1287). Müellifin ifadesine göre halkın ihtiyacı dikkate alınarak yazılmış dili ağır olmayan, rivayetleri sağlam Türkçe bir siyer kitabıdır. Eserde aynı zamanda Hulefâ-yi Râşidîn, on iki imam ve aşere-i mübeşşerenin hayatlarına dair bilgiler de vardır. 3. *Azizü'l-âsâr Şerh-i Kaside-i Bânet Süâd* (İstanbul 1291). Sahâbeden Kâ'b b. Zühayr'ın *Bânet Sü'âd* adıyla da bilinen *Kaşîdetü'l-bürde*'sinin tercümesidir. 4. *Tekmilâtü'l-menâsik* (İstanbul 1292). Hac farızasına dair fikhî bilgiler ihtiva etmektedir. 5. *Târîh-i Vehhâbiyyân* (İstanbul 1296). Vehhâbiliğin doğuşu, gelişmesi ve etkilerini inceleyen bu eser konuyla ilgili şifahî kaynakların da değerlendirilmiş olması bakımından önemlidir. Kitap yayımlandığı yıl ayrıca *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde tefrika edilmiştir. Eser Süleyman Çelik tarafından sadeleştirilerek tıpkıbasımı ile birlikte yeniden neşredilmiştir (İstanbul 1992). 6. *Riyâzü'l-mûkînîn* (İstanbul 1298). Gazzâlî'den derlediği bir ahlâk ve nasihat kitabıdır. 7. *Tercemetü's-Şemâil* (İstanbul 1298). Tirmizî'nin *Şemâ'ilü'n-nebî* adlı eserinin tercümesidir. II. Abdülhamid'in tahta çıkışının beşinci yıl dönümü münasebetiyle basılmıştır. 8. *Vak'a-i Ashâb-ı Fîl* (İstanbul 1301). Kur'an'da Fîl süresinde geçen fil vak'asıyla ilgili bir risâledir. 9. *Esbâbü'l-inâyê fi tercemeti Bidâyeti'n-nihâye* (İstanbul 1306). Gazzâlî'nin *Bidâyeti'n-nihâye* adlı eserinin tercümesidir.

Eyüp Sabri Paşa'nın basılmamış eserleri arasında, Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan *Kanunî'nin Savaşlarının Manzum Tarihçesi* ile (Esad Efendi, nr. 2422) *Şehnâme Tercümesi* (Hüsrev Paşa, nr. 370) sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Eyüp Sabri Paşa, *Mir'âtü'l-Haremeyn*, İstanbul 1301-1306, I-III; BA, Cevdet-Bahriye, nr. 11863; BA, Cevdet-Maarif, nr. 5743; Cevdet, *Tezâkir*, IV, 224-225; *Sicill-i Osmânî*, I, 451; *Osmanlı Müellifleri*, III, 26-27; Babinger (Üçok), s. 372-373; Bernard Lewis, "Ayyüb Şabri Paşa", *EJ*² (İng.), I, 796.

AZMİ ÖZCAN

EYÜP SULTAN

(bk. EBÜ EYYÜB el-ENSÂRÎ).

EYÜP SULTAN CAMİİ KÜTÜPHANESİ

İstanbul'da
Eyüp Sultan Camii'nde
kurulan kütüphane.

Fetihten sonra İstanbul'da kurulan ilk kütüphanelerden biridir. Eyüp Sultan Külliyesi'ne ait vakfiyede buradaki kitapların korunması için bir görevlinin tayin edilmesi istendiğine göre (*Eyüp Külliyesi Vakfiyesi*, s. 83, 84) bu kütüphane de Süleymaniye Camii Kütüphanesi gibi içinde yer aldığı külliyenin tamamlanmasından bir süre sonra faaliyete geçebilmiştir. Ancak eldeki bazı kayıtlardan bu sürenin pek uzun olmadığı anlaşılmaktadır. Devrin vezîriâzamı Karamânî Mehmed Paşa'nın 884'te (1480) bu kütüphaneye kitap vakfetmesi de bu görüşü doğrulamaktadır. Külliye'nin kurulmasından otuz yıl sonra hazırlanan 894-895 (1489-1490) yıllarına ait Eyüp vakfı muhasebe bilançosunda Fakih adlı bir şahsın camide hâfız-ı kütüb olup günlük 1 akçe ücret aldığı bildirilmektedir (Barkan, XXIII/1-2, s. 375).

Eyüp Sultan Külliyesi vakfiyesinde kütüphanenin işleyişiyle ilgili şartlar bulunmadığı gibi kütüphaneye konulan kitapların adları ve sayısı da verilmemiş olduğundan koleksiyonun hacmi ve niteliği bilinmemektedir. Vakfiyede yer almakla birlikte bir muhasebe kaydında caminin kadrosunda bir mücellidin de yer aldığı görülmektedir (BA, MAD, nr. 4792, s. 31).

Eyüp Sultan Camii Kütüphanesi'nin tarihî gelişimi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Bir arşiv kaydından, 1071'de (1661) kütüphanenin faaliyetini cami içinde sürdürmeye devam ettiği anlaşılmaktadır (a.g.e., a.y.).

Yapılan başlıklarla sayısı artarak 199'a ulaşan (188 yazma, 11 basma) Eyüp Sultan Camii Kütüphanesi koleksiyonu 1924 tarihli Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu ile kütüphanelerin Maarif Vekâleti'ne devrinden sonra Eyüp'teki Hüsrev Paşa Kütüphanesi'ne konulmuştur. 1957 yılında ise Hüsrev Paşa Kütüphanesi'ndeki kitaplarla birlikte Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiş olup halen burada korunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Eyüp Külliyesi Vakfiyesi, İstanbul Şer'iyye Sicilleri, Evkâf-ı Hümâyün Müfettişliği, nr. 46, s. 83, 84; BA, MAD, nr. 4792, s. 31; Halit Dener, *Süleymaniye Umumi Kütüphanesi*, İstanbul 1957, s. 72; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, s. 17-18, 162, 185, 249; Süheyl Ünver, "Sadrazam Karamanlı Mehmed Paşa'nın Eyüp Sultan Medresesi Kütüphanesi'ne Vakfettiği İki Kitaba Dair", *Konya*, sy. 74-77, Konya 1945, s. 3; Ömer Lutfi Barkan, "Ayasofya Camii ve Eyüp Türbesinin 1489-1491 Yıllarına Ait Muhasebe Bilançoları", *İFM*, XXIII/1-2 (1963), s. 375.

İSMAİL E. ERÜNSAL

EYÜP SULTAN KÜLLİYESİ

İstanbul'da
Ebû Eyyüb el-Ensârî'nin
kabri çevresinde
teşekkül eden külliye.

Eyüp Camii ve etrafındaki medrese, aşhane-imaret, hamamla türbeden oluşan külliye Fâtiha Sultan Mehmed tarafından İstanbul'un fethinin hemen arkasından yaptırılmıştır. 894-895 (1489-1490) tarihli muhasebe defteriyle aslının kaybolması üzerine 990'da (1582) III. Murad zamanında yeniden yazılan vakfiyesi cami ve külliyyeye dair etrafı bilgi verir. Buna göre Eyüp semtinin bütününü ile çevresinde pek çok mülkten başka Eğrikapı'dan Müderris köyüne, oradan da Germe su kemerine, Ali Bey köyünden (Alibeyköy) Halîç boyunca uzanan hattı takip ederek tekrar Eğrikapı'ya ulaşan çok geniş bir arazinin tamamı külliye'nin evkafındadır. Ayrıca Rumeli'de Edirne, Kızılağaç, Filibe, Vize, Keşan, Silistre gibi yerlerde, Anadolu'da ise Mihalic, Koçaç, Gediz, Bayındır, Bursa, İzmit, Ulubat, Karacabey, Hereke çevrelerinde pek çok köy de külliyyeye vakfedilmiştir. Vakfiye, külliyyede görevlendirilen çeşitli hizmetlilerin gündelik ödenekleri hakkında bilgi verdiği için cami, medrese, imaret ve türbenin kadroları da öğrenilmektedir. Ayrıca Eyüp Camii ve Türbesi'ne bütün Osmanlı tarihi boyunca mübarek gün ve gecelerde mevlid okunması için pek çok vakıflar yapılmış olduğu da *Hadikatü'l-cevâmi*'de kaydedilmektedir.

Cami. Evliya Çelebi caminin kısaca tarifini yapar: "Leb-i deryâya karib âsitâne-i Ensârî'de düz bir zeminde bina edilmiştir, bir kubbelidir. Mihrap tarafında yarım kubbesi daha vardır, lâkin o kadar yüksek değildir. Caminin içinde amud yoktur. Orta kubbe etrafında metin ke-